

Ieskats Rīgas Stradiņa universitātes Psihosomatiskās medicīnas un psihoterapijas katedras un klīnikas vēsturē

Romāns Beskrovnijs

Psihoterapijas un psihosomatikas specialitāte kā neatkarīga ārstu specialitāte Latvijā sāka attīstīties līdz ar valsts neatkarības atgūšanu. Totalitārā sistēmā vēsturiski psihoterapija kā jēdziens pastāvēja, to dēvējot par psihiatrijas atkritumu spaini, un praktiski ietvēra divas metodes – autogēno treniņu un hipnozi, tādējādi psihoterapijas loma, jēga un būtība bija degradēta. Psihoterapijas attīstība Rietumeiropas izpratnē nebija iespējama, jo priekšnosacījumi tam ir personības brīvība.

Pēc neatkarības atgūšanas 1992. gadā tika izveidota neatkarīga ārstu specialitāte “psihosomatiskā medicīna un psihoterapija”, taču diemžēl pēc gada tās nosaukums pēc Veselības ministrijas ierēdņu lūguma tika saīsināts un turpmāk bija un ir “psihoterapija”.

Tomēr psihosomatiskā pieeja pacientiem Latvijas slimnīcās, īpaši P. Stradiņa Klīniskajā universitātes slimnīcā, sāka attīstīties jau agrāk. No 1982. gada tika uzsāktas psihoterapeita / psihosomatologa konsultācijas, ko veica dr. Gunta Ancāne un kas bija pieejamas visu nodaļu pacientiem. Konsultācijas bija ļoti pieprasītas, arī ķirurģijas nodaļās, kuras vadīja dr. Jānis Strods un dr. Mārtiņš Liepiņš. Sākās pētniecība, un divu zinātnisko vadītāju – gastroenterologa profesora Nikolaja Skujas un psihiatra profesora Imanta Eglīša – vadībā 1986. gadā dr. Gunta Ancāne aizstāvēja disertāciju “Divpadsmitpirkstu zarnas čūlas paasinājumu novēršana, ņemot vērā pacienta psihisko stāvokli” divās specialitātēs – iekšējajās slimībās un psihiatrijā. No tā laika pieauga gan konsultāciju apjoms, gan arī ārstu interese par šīm zināšanām. 1986. gadā Rīgā tika sarīkota pirmā Psihosomatiskās medicīnas starptautiskā konference, kurā piedalījās vadošie Eiropas zinātnieki un profesūra. Konferencē piedalījās vairāki simti Latvijas ārstu.

1992. gadā tika izveidota Latvijas Psihoterapeitu asociācija un Latvijas Psihosomatiskās medicīnas un psihoterapijas asociācija, kuru ilgu laiku vadīja katedras docētājs dr. Voldemārs Švarcs.

Sākās ārstu apmācība. Apmācība sākumā tika balstīta uz to kolēģu klīniskā darba pieredzi un zināšanām, kas savulaik bija apmeklējuši psihoterapijas apmācību Ļeņingradā. Tie bija dr. Arkādijs Pancs un dr. Gunta Ancāne. Pēc ārstu pieprasījuma P. Stradiņa Klīniskajā universitātes slimnīcā tika izveidoti trīs mēnešu kursi, kurus vadīja dr. Juris Batņa, dr. Voldemārs Švarcs un dr. Gunta Ancāne. Kursi bija ļoti bagātīgi apmeklēti un guva ļoti labas atsauksmes par praktisko noderību. Rīgas Stradiņa universitātes (RSU, tolaik Latvijas Medicīnas akadēmijas) prorektore mācību darbā profesore Aija Žilēvica uzaicināja šādas zināšanas sniegt arī medicīnas studentiem, un 1994. gadā RSU izveidoja psihoterapijas kursu, kurš, ņemot vērā lielo studentu interesi, kontaktstundu skaitu, tēmu daudzumu un izvērstību, 1996. gadā pārtapa par katedru.

Katedra sākumā lokalizējās Grēcinieku ielā 34, Rīgas 5. bērnu poliklīnikas telpās, kuras laipni atvēlēja galvenā ārste dr. Edīte Kraukle un vēlāk dr. Maija Broša. Drīz vien telpas izrādījās par šaurām, un, pateicoties tā laika veselības ministres profesores Baibas Rozentāles izpratnei par psihiskās veselības, psihosomatikas un psihoterapijas attīstības nepieciešamību un svarīgumu, 2011. gadā katedra pārcēlās uz Kapseļu ielu 23, kur sāka veidot klīniku. Turpinot augt katedras un klīnikas darba apjomam, arī šīs telpas kļuva par mazām, un, pateicoties valsts akciju sabiedrības “Latvijas valsts meži” dāvinājumam (sk. sadaļu “Nobeigums”), RSU Psihosomatiskās medicīnas un psihoterapijas klīnika un katedra 2017. gadā ieguva jaunas telpas Kristapa ielā 30. Šobrīd attīstība notiek trīs lielos virzienos: studentu un ārstu apmācība, klīniskais virziens – pacientu ārstēšana – un pētniecība.

Katedra nodrošina apmācību dažādu profesiju RSU studentiem, bakalauriem, maģistrantiem, rezidenti un ārstiem studiju kursus “Psihosomatiskā medicīna un psihoterapija”, “Psihoterapijas pamati”, “Psihiskā veselība”, “Psihodinamiskie procesi grupā” u. c. Studiju kursus apgūst dažādu fakultāšu un specialitāšu studenti: medicīnas, stomatoloģijas, zobu higiēnistu, farmācijas, rehabilitācijas, ergoterapeitu, logopēdu, fizioterapeitu, uztura, sabiedrības veselības, sociālā darba studenti atbilstošās studiju programmās. Galvenās tēmas, ko apgūst studenti: psihiskā veselība, ārsta un pacienta terapeitiskās attiecības, personības teorijas, psihosomatiskās teorijas, psihosomatiskie traucējumi un slimības, ievads psihoterapijas jautājumos – ievads psihoanalītiskajā / psihodinamiskajā psihoterapijā, kognitīvi biheiviorālajā terapijā, individuālajā, grupu, ģimenes, bērnu psihoterapijā, atbalsta terapijā, kā arī krīžu intervences u. c.

Klīnikā notiek ārstu rezidentu apmācība psihoterapijā un psihosomatiskajā medicīnā, tiek organizēti psihoterapijas un psihosomatiskās medicīnas cikli ginekoloģijas un dzemdniecības, ģimenes ārstu, neirologu, anestezioloģijas un reanimatoloģijas, pediatrijas, stomatoloģijas, sejas-žokļu ķirurģijas u. c. specialitāšu rezidenti. Katedras un klīnikas apmācības darbs ir vērsts uz profesionālo integrāciju Eiropā esošajās profesionālajās struktūrās gan psihosomatiskajā medicīnā, gan arī psihoterapijā, galveno akcentu liekot uz psihosomatisko traucējumu diagnostiku un ārstēšanu un psihodinamiskās / psihoanalītiskās psihoterapijas attīstību.

To nodrošina regulāra ārzemju viesprofesoru piedalīšanās studentu un rezidentu apmācībā, mūsu speciālistu piedalīšanās starptautiskās konferencēs un to organizēšana.

Katedrā un klīnikā norit aktīvs pētnieciskais darbs. Zinātniskās pētniecības virzieni: veselības aprūpes darbinieku un veselības aprūpes virziena studējošo psihiskā veselība, dzīves kvalitāte un labsajūta, emocionālā atbalsta izjūta un psihosomatisko traucējumu prevalence, riska faktori; ārsta un pacienta terapeitiskās attiecības (empātija, terapeitiskie faktori); personības funkcionēšanas līmeņi un somatizācija, psihoterapijas efektivitāte; hronisku sāpju psihosomatiskie aspekti (sociāli kulturālie faktori, bioķīmiskie marķieri, kompleksas terapijas efektivitāte); posttraumatiskā stresa sindroms (prevalence, diagnostika, bioķīmiskie marķieri, korekcijas iespējas); maģiskā domāšana, ticība paranormālajam, kritiskā domāšana; agresija un tās fenomeni internetā.

Daina Šmite 2011. gadā aizstāvēja promocijas darbu "Hronisku muguras lejasdaļas sāpju pacientu analīze biopsihosociālā modeļa ietvaros". Vladimirs Voicehovskis 2012. gadā izstrādāja promocijas darbu "Starptautisko operāciju kontingenta dažu oksidatīvā stresa rādītāju kā posttraumatiskā stresa sindroma izpausmes noteikšana un korekcija, izmantojot antioksidantus". Artūrs Utināns 2015. gadā aizstāvēja promocijas darbu "Maģiskās domāšanas, ticības paranormālajam un kritiskās domāšanas dispozīcijas biežuma un izteiktības maiņa medicīnas studiju procesā". Šobrīd promocijas darbu "Ar Covid-19 infekcijas pacientu kontaktā bijuša medicīnas personāla psihiskā veselība ārkārtas situācijā un tālākajā laikā Latvijā" izstrādā daktare Laura Valaine.

RSU Psihosomatiskās medicīnas un psihoterapijas klīnika un katedra darbojas kā viedokļa līderi un pilnveido šo jomu ne tikai Latvijā, bet veicina arī pasaules psihosomatiskās medicīnas attīstību. Latvijā izglītoti speciālisti strādā Vācijā, Lielbritānijā, Šveicē un daudzās citās valstīs.

Romāns Beskrovnijs

Psihosomatiskās medicīnas un psihoterapijas
katedras docētājs, ārsts rezidents psihoterapijā
Psihosomatiskās medicīnas un psihoterapijas klīnikā